**Condiții pedagogice ale dezvoltării
echilibrului emoțional la elevii claselor
primare**

**Pedagogical Conditions for the
Development of Emotional Balance
in Primary School Students**

Ionica-Luminița Stoenică,
profesoară, Școala Gimnazială nr.
279, București,
doctorandă, UPS „Ion Creangă”,
Chișinău

ORCID: 0000-0003-3474-5716

CZU: 373.3.032:159.942

DOI: 10.46727/jshs.2021.v48.i2.p32-37

Rezumat

Conceptul de „condiții pedagogice”, în contextul dezvoltării la elevii claselor primare a echilibrului emoțional, definește ansamblul factorilor afectivi, motivaționali, volitiv-caracteriali și cognitivi care susțin echilibrul emoțional al elevilor, constituind un triunghi formativ construit la nivelul interdependenței necesare între: b) *eficiența personală afectivă* stabilizată la nivel de sentiment superior față de învățare; c) *stima de sine* dobândită în context *formal, nonformal* și *informal*. Toate acestea au ca *produs calitativ superior* formarea-dezvoltarea *inteligenței emoționale* a

elevilor, aflată în strânsă legătură funcțională și structurală cu nivelul de cultură emoțională al profesorului în general și al profesorului de la învățământul primar, în mod special.

Cuvinte-cheie: echilibru emoțional, factori psihologici, condiții pedagogice, inteligență emoțională.

Abstract

The concept of pedagogical conditions, in the context of the development of emotional balance with primary school students, defines the set of affective, motivational, volitional-characteristic and cognitive factors that support students' emotional balance within a formative triangle built on the necessary interpenetration between: a) student's optimism as a psychological state favorable to healthy and successful school behavior, b) personal affective efficiency, established at a level of feeling superior to learning; c) self-esteem, acquired in a formal and non-formal context, but also in an informal. All these have as a superior quality product the formation and development of the emotional intelligence of the students, which is in close functional and structural connection with the emotional culture of the teacher, in general and of the teacher from primary education, in particular.

Keywords: emotional balance, psychological factors, pedagogical conditions, emotional intelligence.

Echilibrul emoțional reprezintă un concept psihologic care definește o dimensiune proprie afectivității, abordată formativ, la nivel de proces psihic, cu funcție de dinamizare a comportamentului uman, angajată în perspectiva adaptării optime în contexte deschise. În domeniul educației, la toate nivelurile sistemului și ale procesului de învățământ, echilibrul emoțional este condiționat de anumite categorii de factori psihologici determinanți:

a) afectivi – vizează dimensiunile superioare ale vieții afective, identificate în zona sentimentelor stabile, confirmate și în condiții de schimbare contextuală sau în situații difuze, contradictorii, conflictuale etc.;

b) motivaționali – vizează dimensiunile motivației interne și sociale, superioare celor externe și individuale, subordonate intereselor imediate;

c) volitiv-caracteriali – vizează dimensiunile superioare ale relației optime dintre personalitatea umană și realitatea obiectivă și subiectivă, în orice situație problematică sau contradictorie, care solicită efort voluntar consecvent;

d) cognitivi – vizează dimensiunile psihologice și sociale superioare ale cunoașterii umane, bazate pe resursele informaționale și operaționale ale gândirii, care ordonează logic mecanismele memoriei și ale imaginației pentru depășirea critică a erorilor generate de abordarea empirică și ideologică a obiectului cunoașterii, în acord cu particularitățile fiecărei vârste școlare și psihologice.

Condițiile pedagogice necesare pentru formarea și dezvoltarea echilibrului emoțional al elevului de vârstă școlară mică, în procesul de adaptare la cerințele activității de instruire, precum și ale mediului extrașcolar, pot fi identificate la nivel didactic și social.

Dintre condițiile pedagogice/didactice necesare și adecvate pentru formarea și dezvoltarea echilibrului emoțional al elevului, fac referință la următoarele:

a) proiectarea curriculară a lecției, centrată asupra cerințelor de evoluție a elevilor, psihologice și sociale. Cât privește cerințele psihologice, acestea sunt exprimate la nivelul competențelor cognitive și non-cognitive, ce pot fi dobândite pe termen mediu și lung. Cerințele sociale sunt exprimate la nivelul cunoștințelor de bază, teoretice și procedurale, ce asigură

performanțele observabile și evaluabile pe parcursul lecției;

b) cunoașterea psihologică și socială a elevilor clasei, ce justifică pedagogic rezultatele școlare obținute la anumite intervale de timp. Această cunoaștere este necesară pentru organizarea eficientă a unui proces de instruire diferențiat și individualizat prin: utilizarea unor metode didactice eficiente; îmbinarea strategiilor de evaluare inițială, continuă și sumativă; integrarea optimă a formelor de muncă pe grupe și individuală în structura de funcționare a activității frontale; valorificarea resurselor învățării nonformale și informale;

c) adecvarea stilurilor pedagogice (manageriale, de predare, de învățare, de evaluare; socioafective) la particularitățile, resursele și condițiile (psihologice, sociale, didactice) fiecărei clase, fiecărei organizații școlare, fiecărei comunități educaționale locale.

Cealaltă categorie de condiții pedagogice necesare pentru formarea și dezvoltarea echilibrului emoțional al elevului, semnificative la nivel social, vizează:

a) *climatul socioeducațional* al clasei, organizației școlare, comunității educaționale locale, care reflectă: calitatea strategică a muncii în echipă, practicile de

negociere și parteneriat (interne și externe), modelele de justiție școlară (promovate comunitar), relațiile de cooperare între membrii colectivului didactic și managerii școlari (la nivel local, teritorial și național), între aceștia și părinți, tehnicile de coeducație stimulativă pe grupe și colective medii sau extinse; mijloacele psihoterapeutice și sociopedagogice de prevenire a violenței și a hărțuirii;

b) perfecționarea relațiilor de parteneriat socioformativ cu familia și cu comunitatea educațională locală, realizată prin strategii pedagogice eficiente, care favorizează implicarea cadrelor didactice la nivel afectiv-motivațional și volitiv-caracterial superior;

c) aplicarea unor modele curriculare speciale, de concepere și dezvoltare socială a parteneriatului pedagogic, care asigură favorizarea coeducației cu familiile elevilor și consolidarea legăturilor sociale cu comunitatea educațională locală, teritorială, națională și chiar internațională.

Bazele ontologice ale echilibrului emoțional sunt identificate la nivelul raporturilor dintre relațiile sociale și răspunsurile afective pozitive care determină comportamentele umane favorabile în contexte determinate (în cazul nostru, didactice, morale, profesionale etc.). Ele

generează credințe pozitive dezvoltate la nivelul unui triunghi formativ, care integrează, pe orizontala spațială a oricărei activități umane (în cazul nostru, educația, instruirea, formarea profesională etc.): a) optimismul, ca dispoziție psihologică generală și specială; b) sentimentul eficacității, ca trăire afectivă pozitivă care dinamizează și stabilizează optim procesul decizional; c) creșterea stimei de sine, care, în perspectivă didactică, reprezintă unul dintre factorii fundamentali ai succesului școlar, determinat atât de încrederea elevului, cât și a profesorului în valoarea proprie, consolidată în zona care asigură „balanța dintre calități și defecte” [3, pp.144-145].

Triunghiul formativ care susține echilibrul emoțional determină dezvoltarea inteligenței emoționale în cadrul unui program bazat pe valorificarea „modelului teoretic al culturii emoționale a profesorului” [2, p. 75].

Analiza triunghiului formativ (susține echilibrul emoțional al elevilor) solicită clarificarea conceptelor operaționale procesate în zona psihologiei educației, care definesc: a) optimismul, ca premisă a sănătății și reușitei școlare; b) eficacitatea personală, stabilizată afectiv la nivel de sentiment al reușitei, care recunoaște

importanța comportamentului pozitiv în cadrul oricărei activități de învățare; c) stima de sine, dependentă de ansamblul percepțiilor și credințelor elevului în forțele proprii, dobândite în condiții de învățare formală și nonformală, precum și din experiențele cotidiene utilizate corect din perspectiva succesului sau a insuccesului școlar. Grafic, acest model al triunghiului formativ arată astfel (figura nr. 1):

Optimismul ca premisă a sănătății școlare

Figura nr. 1. Modelul triunghiului
 formativ care asigură echilibrul emoțional

Referitor la optimismul elevilor, necesar în activitatea de instruire ca premisă a sănătății și reușitei lor școlare, acesta urmează a fi cultivat de profesor prin strategii cognitive și non-cognitive, bazate pe tehnici de gândire optimistă, care să îi ajute pe elevi să câștige încrederea deplină în forțele proprii, necesare pentru sesizarea și rezolvarea problemelor și situațiilor-problemă. În această perspectivă, optimismul elevului devine o caracteristică esențială a comportamentului său, dovedit

prin capacitatea de definire a unei situații-problemă, de alegere a celor mai bune soluții de rezolvare etc.

Cea de-a doua componentă a modelului, eficacitatea personală, stabilizată afectiv la nivel de sentiment al reușitei școlare, confirmă importanța pe care o are în dobândirea echilibrului emoțional comportamentul pozitiv, demonstrat în raport cu sarcinile și cu provocările generate în procesul de învățare. Formarea și dezvoltarea acestei capacități este dependentă de calitatea: a) relației socioafective între profesor și elev; b) strategiilor cognitive și non-cognitive raportate la competența de *a ști să faci*, prin valorificarea celor mai atractive deprinderi și priceperi, și *a ști să fii*, prin valorificarea atitudinii pozitive în context educațional, școlar și extrașcolar.

Stima de sine a elevului este dependentă de modul în care profesorul, „factor activ în optimizarea stimei de sine a elevilor” [3, pp. 144-156], își exercită rolurile sale de: a) constructor al mesajului pedagogic eficient, care vizează dezvoltarea prioritară a gândirii în raport cu memoria, a motivației interne; b) manager al clasei de elevi, condusă eficient (în raport cu resursele pedagogice existente); c) mediator și negociator al relațiilor existente în clasa de elevi; d)

consilier al elevilor și părinților; e) coordonator al relațiilor de parteneriat cu familia și cu alți reprezentanți ai comunității educaționale locale.

Factorii care influențează stima de sine la elevi, conform lui I. Pânișoară, sunt dependenți de comportamentul profesorului, care asigură: a) trecerea psihologică de la teama de eșec la sentimentul succesului, realizat prin eficiența activității personale, stabilizată afectiv; b) încrederea în reușita școlară finală, care nu este amenințată de situația în care succesul întârzie; c) orientarea predominantă a proceselor cognitive intelectuale spre zona deciziilor care asigură, în orice context, trecerea de la gândurile negative la gândirea pozitivă; d) asigurarea saltului valoric, necesar la nivel de evaluare/autoevaluare managerială, de la „controlul intern” la „controlul extern” [3, pp. 144-156].

Concluzionând, putem afirma că dezvoltarea echilibrului emoțional la elevii din ciclul primar este un proces complex, fundamental. Acesta se poate realiza prin crearea unor condiții pedagogice favorabile, optime în desfășurarea activității didactice, prin crearea unui mediu de învățare adecvat, care să susțină sănătatea emoțională a

elevilor și să le asigure o dezvoltare armonioasă.

Bibliografie

1. CLÉMENT, N. Co-revision du Modèle affectif et cognitif de l'enseignement explicite de la lecture (Macel) avec six enseignants du primaire. Thèse présentée comme exigence partielle du doctorat en éducation. Université du Québec en Outaouais, 2011.
2. COJOCARU-BOROZAN, M. Tehnologia dezvoltării culturii emoționale. Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2012.
3. PÂNIȘOARĂ, I.O. Ghidul profesorului. Iași: Polirom, 2017.